

մութեան մէջ։ Վժնայն ինչ կը միաբանի եւ կը յառաջէ հափօղ եղգի (1) փառաւորութեան համար, կամ, աւելի լաւ ասել, այն վերին Իմաստութեան համար, որ խորհել եւ մտածել կը տայ այս եղգգին։

Քրիստոսի գերեզմանաքարի կարծեցեալ կտորը Պէշիկիաշի մէջ։

Ստաւ պատուական հանդիսի 16 թուոյն Շարիվարիի մէջ հետեւեալ խօսքերը կը կարդանք։ «Ղրաբալըցի իրիկանը եկեղեցւոյն վարդապետար ծանուցում մը ընելով ձեռքը գրպանը խօսեց. . . . տեսանք որ քարի մը կտոր հանելով ըսաւ թէ այս Վրիստոսի տեառն մերոյ գերեզմանին քարին կտորն է, Նրուսաղէմէն բարեպաշտ էֆէնտի մը ղրկուեր է, ան ալ այժմ՝ եկեղեցւոյս նուիրեր է, որ պէս զի հաւատացեալք կարողանան տմենայն դիրութեամբ գալ յուխտ և յերկրպագութիւն, և նոյնը պիտի յանձնուի իւրօտարարապետ քահանային որպէս զի խաչահանգստի համար ուզուած ատենն տանի ու։ Մյս մասին թէպէտ և յիշեալ Հադիւ իր կողմէն արդէն հերքած է նմանօրինակ քարի մը կտորի գոյութիւնը Պէշիկիաշի մէջ, սակայն մենք եւս մեր կողմէն քանի մը խօսք ասել կարեւոր կը համարինք ի զգուշութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան։

Վրիստոնէական ջերմեռանդութիւնը գովելի յատկութիւն է, բայց ընտրապաշտութեան փոխուած ժառանգան ալ իխտ ցաւալի է։ Թէ ով է քարի կտորը նուիրող էֆէնտին և ով

է ծանուցում ընող վարդապետը, մեզ անյայտ է, ուստի երենց կրօնական ըզգացման վրայ դատաստան ընել չենք ուզեր, սակայն այդքանը կը պարտաւորինք ասել, որ Վրիստոսի գերեզմանաքարէն կտոր մը ուրիշ տեղ ղրկուած չէ և անհնարին է ղրկել քանի որ երեք ազգաց անքուն հսկողութեան տակ է միանգամայն ծածկուած մարմարինով։ Ուստի առանց հիմնաւոր վկայագրի և օրինաւոր ապացոյցի քարի մը կտոր եկեղեցի մուծանել և ժողովրդեան պարզամտութիւնէն օգուտ քաղելով ծանուցանել թէ՝ Վրիստոսի գերեզմանաքարի կտորն է, դատաւարտութեան արժանի գործ է այս և ոչ քաջալերութեան։ Սակայն զի, այս տեսակ ինքնագիւտ և շահասիրական ձեռնբերեցութիւնները ոչ միայն ստուգապէս չեն զարթուցաներ ժողովրդի բարեպաշտական զգացումը, այլ և շատ անգամ ուրիշ նուիրական ստուգութիւններ ևս կատարածանայ և թերահաւատութեն մշուշով կը ծածկեն։ Մյս ասելով միգուցէ կարծուի թէ Նրուսաղէմի վանուց մասնաւոր օգտի և ուխտաւորութենէ գոյացած նիւթական շահուց համար է, որ կը խօսինք, քաւ լիցի։ Մյս մասին մեծ ապացոյց են արդէն Մթռոյս Մթն։ Պատրիարքի անպատուակ քարոզութիւնները, որով քանի մի տարիէն ի վեր կը ջանայ ուխտաւորաց շատերու մօտէն հանել այն անսոցգ և անօրհապաշտական գաղափարները որք զգաղաքար Յունաց ազգէն սպորդած են մերայնոց մէջ գերեզմանական լոյս տեսնելու կամ այլ իրաց նկատմամբ։ Սենք համոզուած ենք որ ուխտաւորութեան զգացմունքը այնպիսի բնական համակերպութիւն ունի մարդու բարեպաշտութեան հետ, որ կարծեցեալ քարերը կարող չեն աւխտաւորութեան եռանդը շիջուցա-

(1) Խաբոյ իմ հրապարակէի։ Պարզապէս խօսքն է որ մարդու համար առանձն է մարդկային տկարութիւնը և մեծութիւնը քոյ տալու համար։

նել, բայց այս եւս գիտենք որ աւելի պարտաւոր ենք նոյն եռանդը լուսաւորել քան թէ պատրել: Ռուսոյ տէրութիւնը, բաւական տարիներէն առաջ կամելով Ռուս ուխտաւորոց ճանապարհային տառապանքը թեւ թեւեցնել և այն խուռն բաղմութեան առաջն առնուել, որ Լըրուսաղէմ կը գիմէր, Ռուսաստանի մէջ Լըր Լըրուսաղէմ անունով յատուկ տաճար հիմնեց համառման Վրիստոսի գերեզմանի տաճարին, որպէս զի ուխտաւորք այն տեղը գիմեն և զանազան նեղակրութիւններէ ազատ մնան, սակայն անհնարին եղաւ առաջն առնելու և Լըրուսաղէմի ուխտաւորութիւնը շարունակուեցաւ: Աւստի և նոյն տեղը իր ստիպուեցաւ Լըրուսաղէմի մէջ յատուկ փոնք և բնակարան կառուցանել, որպէս զի Ռուս ուխտաւորները առանձին օթեան ունենան, և ոչ թէ յուսական ուխտաւորաց յաճախութեան հետ խառնուելով նեղին և տառապին: Եւ այս մասին ինչո՞ւ կը զարմանանք, քանի որ Լըրուսաղէմը այնպիսի մեծ նշաւ նակութիւն ունի քրիստոնէութեան նկատմամբ, որ այսօր իսկ ոչ միայն լուսաւոր Լըրուսաղէմը, այլ և ամենէն ազատամիտ կարծուած Վերիկացիք խմբովին կ'երթեւեկեն Ղըրուսաղէմ: Հետեւապէս, քանի որ ուխտաւորութիւն բնական է ժողովրդին, իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ և եկեղեցականի պարտքն է նոյն ուխտաւորութեան իղձը լուսաւորել և ոչ թէ պատրել և քայքայութեանը: Վասն զի, վճռուած է Լեւուսաղէմի մէջ, որ գայթակղեցնողները ոչ թէ գերեզմանի այլ պարտանոցներէն երկանաքար կախուելու և ծովը ձգուելու արժանի են: Թողունք հոգեւոր օգուտը որ իւրաքանչիւր Հայ ուխտաւոր կարող է իւր սրբոյն եւ բաղձանաց համաձայն ունե-

նալ և Լըրուսաղէմի տնօրինական տեղեքը տեսնելով՝ Լեւուսաղէմի պատմութեանը տեղեկանալ եւ իր սիրտը ամուր կապով կապել երկնային Տնօրինողի մարդասիրութեան հետ, թողունք այս հոգեւոր կէտը, (վասն զի մենք հոգեւոր չենք որ քնենք), Լըրուսաղէմի Հայ ուխտաւորութիւնը մի յատուկ ազգային օգուտ ունի, որ ամեն օր մեր աչքով կը տեսնենք եւ կարող ենք համարձակ գրել: Օնաւ զան երկիրներէ ժողովուած Հայ ուխտաւորաց բաղմութիւնը մի խանդաղատելի տեսարան կը ներկայացնէ մեզ: Աւստաւորները, գէթ առ ժամանակեայ կերպիւ, կը վերանորոգեն իրենց հայկական արեւակցութեան եւ եղբայրութեան կապերը, իրարու կը պատմեն իրենց երկրի և կացութեան հանգամանքները, կը ծանօթանան իւրարու վիճակի և այնչափ կը սիրտանան այս ազգային յարակցութիւնները, որ իրարմէ բաժնուած ժամանակ արտասուօք եւ հեկեկանօք կը բաժնուին, միշտ ազգակցութեան քաղցր յիշատակ մի իրենց հետ տանելով:

Վերջաւորենք մեր խօսքը, շնորհակալութիւն մատուցանելով Սահակ Խաչատրեան, որ աչաղջութեամբ հրատարակութեան առած է Պէշիկթաշի նորօրինակ ուխտաւորութիւնը. սակայն մեր մեծարգոյ Պաշտօնակիցը աւելի պիտի գրաւէր ընթերցող հասարակութեան համակրութիւնը, եթէ նոյն գէպը Շարիփարիի մէջ չառնէր, այլ ծանր նկատողութեամբ նշկատէր եւ ամեն պարագաները պարզէր, որք անշուշտ իրեն յայտնի են: